

הרב יהודה הלוי עמיחי

לוף, כרתי ובצל בלינת לילה

א. האם יש לאסור בצל קלוף?

הגמ' (נדה יז ע"א) אומרת:

אמר רבי שמעון בר יוחאי, חמשה דברים הן שהעושה אותן מתחייב
בנפשו ודמו בראשו, האוכל שום קלוף ובצל קלוף וביצה קלופה והשותה
משקין מזוגין - שעבר עליהן לילה, והלן בבית הקברות והנוטל צפרניו
והזורקן לרה"ר והמקיז דם ומשמש מיטתו.
הדין הזה לא הובא ברמב"ם ושו"ע, מלבד הדין של מקיז דם שהובא בדברי
הרמב"ם (דעות פ"ד ה"ט). נשאלת השאלה מדוע?
בשו"ת יד מאיר (סי' יט) נשאל בענין זה והביא מדברי הירושלמי שאין להקפיד
על רוח רעה בזמן הזה. והמרדכי (הגהות לפרק המוציא יין פ"ח דשבת) כתב: "ומביצה
קלופה ששאלת אמאי לא חיישינן לרוח רעה כדאיתא פרק כל היד (נדה יז ע"א), יפה
כתבתם, דדלמא לא שכיח בינינו". ובמאירי כתב (פסחים קי ע"א) שהיתה תקופה שחששו
לרוח רעה ולא כעת.

הרמב"ם (הלכות רוצח פ"ב ה"ד-ה"ו) כתב לענין אוכלים תחת המיטה שהסיבה היא
"שמא יפול בו דבר המזיק והוא אינו רואהו", לעומת זאת בגמרא (פסחים קיב ע"א) הלשון
היא משום רוח רעה. אנו רואים שהרמב"ם השמיט דיני רוח רעה, ולא הזכיר אלא
דברים שיכולים להיות מיושבים על פי השכל האנושי (כגון דברים מזיקים), אבל דברים
שאין בהם היזק ממשי לא הוזכרו בדברי הרמב"ם. נראה שהרמב"ם לשיטתו (ועבודת
כוכבים פי"א הי"א וט"ז) שאין רוחות כלל, וא"כ אין בודאי רוח רעה. דברי סכנה שהביא
הרמב"ם הם דברים שמובנים מבחינה מעשית, וכן בתוס' יומא (עז ע"ב ד"ה שיבתא) כתב
שאין רוח רעה בימינו, ועיין בספר קרן לדוד (חאו"ח סי' א) שהוכיח מדבר התוס' (שבת

קמא ד"ה הני פלפלתא) שאין שומין ובצלים נאסרים בדיעבד אם שהו קלופים לילה שלם, ואולי יש לתאם את התוס' בשבת עם דברי תוס' ביומא שאין רוח רעה בימינו וכן כתב גם בים של שלמה (חולין פ"ח סי' יב). וראיתי באדר"ת (בעובר אורח סי' ד, ובכתי"ק במו"מ עם חתנו מרן הרב קוק זצ"ל בספר שמע אליהו) שכתב שאין לחוש לרוח רעה בזמן הזה. אולם הב"י (קטז סוף אות ה) הביא את הדין של מאכלים מתחת למטה והחמיר כדעת הר"ן שאיסור אוכלים תחת המיטה הוא משום רוח רעה, ומכאן שחשש לרוח רעה. גם הפר"ח (יו"ד סי' קטז סעיף ד) הביא את דברי סכנת רוח רעה, וכתב שומר נפשו ירחק מהם, ומשמע שיש להקפיד בהכי. בשו"ע הרב (סוף חו"מ, דיני שמירת גוף ונפש, סעי' ז) הביא זאת לדינא שאסור לאכול שום ובצל קלוף שעבר עליו לילה, ובדרכי תשובה (יו"ד קטז ס"ק עד) הביא דעת בית שלמה (ח"א יו"ד סי' קפט) להחמיר, ועיי"ש עוד אחרונים. ועיין שד"ח (מערכת ל' כלל קמא אות לא), מנחת יצחק (ח"ב סי' סט אות יג, ח"ו סי' עד), יביע אומר (ח"א יו"ד סי' ט, ח"ב יו"ד סי' ז, ח"ד או"ח סי' ה).

בפנינו מחלוקת האם יש לחוש בימינו בבצלים ושומים קלופים שעבר עליהם לילה, והחמיר יש לו על מי לסמוך. במוצר שכתוב עליו "מהדרין" לכאורה נראה שיש להקפיד טפי, מכיוון שגם חסידים ויראים אוכלים אותו.

ב. האם הלוף הוא בעל?

השאלה העומדת לדיון היא האם כשחז"ל גזרו על בצל הכוונה היא גם לדברים אחרים הדומים לו בצורה או רק בצל בדוקא. לעניין שום (פרסי) כתב בכף החיים (סי' קטז אות צג):

ומין השומין שמביאין מפרס והם גדולים כמו בצלים ונשאים קלופים כמה ימים ונוהגין לאכול אותם, נראה דלא אמר אלא על השומים הקטנים הנמצאים בא"י וכדומה, אבל לא על אלו שהם מין אחר. ועוד יש לומר מפני שהם מרים שאין נאכלים עד שישרו אותם במים ותלך המרירות ועל דבר מר שאין ראוי לאכילה לא תשרה רוח רעה. ועוד י"ל דאינו מזיק אלא כשאוכלו כמו שהוא אבל אחר כבישה בחומץ או מי מלח או אחר בישול אינו מזיק.

מדברי כף החיים למדנו שהגזרה הייתה רק על המינים המיוחדים, ועל כן שום (שהוא אותו מין) שהוא גדול יותר ולא היה בארץ ישראל אלא בפרס עליו לא גזרו עליו.

אמנם הבן איש חי (ש"ב פרשת פנחס אות יד) הזהיר את אנשי עירו על השומים הבאים מפרס שהם קלופים לגמרי ויש לחוש ללינת לילה.

א"כ אנו רואים מחלוקת בשום שהוא מין אחד, אלא שיש גדולים ויש קטנים, לדעת כף החיים לא נאסר רק השום הקטן שעליו הייתה הגזרה, אולם השום הגדול לא נכלל בגזרה, ואילו לפי הבן איש חי הגזרה הייתה על כל השומים, ומה לי אם הוא קטן או גדול. אבל בנידון דידן הבצל והכרישה (לוף) אלו שני מינים, וכפי שאנו מוצאים במשניות רבות (מעשרות פ"ה מ"ח) בצל וכרתי (כרישה, לוף) שהם שני מינים. אם כן בודאי שעל כך לא הייתה גזרה כלל.

אמנם היו כאלו שדימו את הצנון לבצל ואסרוהו משום לינת לילה, אבל כבר כתב בשו"ת קב זהב (סי' יד, הובא בשמירת הגוף והנפש עמ' כג) שהדבר תמוה ואין מקום לאסור צנון שאין לו דמיון לבצל. העולה שגזרת לינת לילה בבצל ובשום היה על המין המיוחד ולא באופן כללי כל דבר שיש לו בצל בראשו.

מבחינה בוטנית השום, הבצל, הבצל הירוק והכרישה כולם ממשפחת הבצליים ויש בהם תרכובות של גפרית, דבר המתבטא בדמעות כשגזז זה משתחרר) אולם חז"ל לא גזרו על המשפחה, הם גזרו רק על שום ועל בצל. מכאן שאף שהכרישה משתייכת לאותה משפחה, לא הוזכרה לגביה גזירת לינת לילה.

עוד יש להוסיף שכף החיים העלה סברא שהאיסור הוא רק בדבר הנאכל כמות שהוא חי, אבל בדברים המבושלים אין איסור של דבר שעבר עליו לינת לילה, וכידוע הכרישה (לוף) נאכל ברוב רובם של המקומות רק כתבשיל, ועל כן לא שייך כלל לדיון של לינת לילה.

ג. סיכום

גזירת בצל שנאסר בלינת לילה היא רק בבצל (וכן שום וביצה), אבל הלוף איננו בצל (למרות דמיון הצורה של הגלידים) כמבואר במשניות הנותנות לכל אחד את שמו המיוחד לו. כמו כן כיוון שהלוף נאכל רק מבושל לא נאסר בלינת לילה.

